

IZ SLOVAROPISNE DELAVNICE: UGOTAVLJANJE IN STRUKTURIRANJE POMENOV PRI VEČPOMENSKIH LEKSEMIH V ZGODOVINSKEM SLOVARJU

Andreja Legan Ravnikar

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU, Ljubljana

UDK 811.163.6–112'374.3"15"

V pripravi je prvi zvezek slovarja najstarejše knjižne slovenščine *Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja*. V članku bodo analizirane metodološke posebnosti zgodovinske leksikografije in prevrednotena načela za določanje in strukturiranje denotativnih pomenov v večpomenskem leksemu (z zgledi). Neslovnični kvalifikatorji opozarjajo na različne vrste zaznamovane rabe leksema (konotativni pomen), neslovnična kvalifikatorska pojasnila pa na nejezikovne okoliščine rabe (pragmatični pomen).

slovar knjižne slovenščine 16. stoletja, večpomenski leksemi, neslovnični kvalifikatorji, neslovnična kvalifikatorska pojasnila

The publishing of the *Dictionary of 16th Century Literary Slovene* is well underway. This paper analyses some methodological particularities of historical lexicography and principles for the establishing and the structuring of denotative meanings in multifaceted lexemes (with examples). Non-grammatical qualifiers point to different types of non-neutral use of a lexeme (connotative meaning), whereas non-grammatical qualifying explanations point to the non-linguistic circumstances of use (i.e. the pragmatic meaning).

dictionary of 16th century literary Slovene, multifaceted lexemes, non-grammatical qualifiers, non-grammatical qualifying explanations

1 Uvod

1.1

V Sekciji za zgodovino slovenskega jezika Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU pripravljamo prvi zvezek slovarja najstarejše knjižne slovenščine *Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja*.¹ Izhajal bo v elektronski verziji, tudi s tistimi geselskimi članki izven abecednega zaporedja, ki jih bodo uporabniki največkrat iskali, ter v knjižni obliki. Če je končni cilj modernega zgodovinskega slova-

¹ Pri zbiranju gradiva za slovar so bile upoštevane vse knjižne izdaje s slovenskim besedilom iz druge polovice 16. stoletja, od prvih dveh Trubarjevih del (*Catechi/mus* in *Abecedarium*, 1550) do slovenskih ustreznih v mlajšem Megiserjevem slovarju (*The/aurus Polyglottus*, 1603), skupno torej 53 knjig (Ahačič idr. 2011: 27–28). Na podlagi popolnega izpisa vseh občnoimenskih besed v vsakokratni rabi je bilo potrjenih več kot 22.000 različnih besed, vključujoč tudi citatne besede in besedne zveze, ki se smiselno vključujejo v slovensko besedilo. Osnova za delo na slovarju je program iLex, ki slovarske podatke shranjuje v obliki baze xml.

ropisja prikazati besedje v celotnem obdobju jezikovne zgodovine, pri čemer je razvojni vidik izpostavljen na vseh ravneh jezikovne zgradbe, njegov produkt – slovar izkazuje tudi razvojno stopnjo slovaropisja in jezikoslovja v času, v katerem zgodovinski slovar nastaja.

1.2

Pri redakciji gesel v zgodovinskem slovaropisju obstajajo metodološke posebnosti: izstopata diahrona in primerjalna metoda, ki se dopolnjujeta s sinhrono. Ker je slovar namenjen sodobnemu bralcu, mora biti prilagojen njegovemu izkušenskemu svetu, zato so nujno potrebni posodobitveni postopki. Iztočnice navajamo v pisno in glasovno posodobljeni obliki ali vsaj prečrkovano v današnji črkopis, če beseda več ne obstaja. Rekonstrukcija je naslednji metodološki postopek, s katerim na osnovi sklanjatvenih oz. spregatvenih oblik besede po potrebi obnovimo iztočnico, če ni izpričana ali je težko čitljiva, ter njene glasoslovne različice (pri rekonstruiranem sklanjatvenem vzorcu vpišemo za njim stično zvezdico, npr. -a*). Poleg primerne in zadostne gradivske osnove – pri najstarejših besedilnih virih oz. korpusih besedil se je izkazalo, da je moteča predvsem zvrstna neuravnoteženost – je ovira za redakcijo težja dostopnost in obvladljivost pisnih virov. Posebnost nastajajočega zgodovinskega slovarja je tudi natančna kronologija zglede: časovna (letnica izida), krajevna (naslov knjige in stran) in avtorska (pisec). Zgledi v sobesedilni rabi dokazujejo in hkrati ponazarjajo posamezni pomen, podpomen ali pomenski odtenek; sledijo si po kronološkem vrstnem redu od najstarejše do najmlajše pojavitve dane iztočnice.² Zaradi obravnave časovno odmaknjenih besed je nujna razvejana mreža kazalčnih gesel, ki imajo vlogo dodatnih obvestil, pojasnil in usmerjeval.³

1.3

Odločitev za popolno zajetje knjižnega gradiva 16. stoletja v vsakokratni rabi se je izkazala za pravo (Merše idr. 2001: 8), ker je ob številu redaktorjev in v predvidenem času izdelave korpus še obvladljiv, ne da bi se spregledalo tisto, kar je z zgodovinskega vidika novega, nepričakovanega in dostikrat najbolj zanimivega.⁴ Popolno zbrano jezikovno gradivo 16. stoletja nam hkrati nalaga odgovornost, da leksiko s slovarskim metajezikom izčrpno opišemo in ponazorimo z reprezentativnimi zgledi.

² Nekoliko drugačna kot pri redakciji slovarja sodobnega jezika so pravila izbora in razvrščanja zglede, npr. evidenca kronološko prve in zadnje pojavitve besede, zastopnost vseh pomembnejših piscev, izčrpna besedilnozvrstna raznolikost del, raba v stilemih (dvojne formule, zaznamovani besedni red), pomembne nenavadnosti itd. (Merše idr. 2001: 28–29).

³ Sodobnega uporabnika največkrat opozarjajo na glasoslovno, oblikoslovno in redko pisno variantnost, na način reševanja pravopisnih dilem itd. Drugi tip kazalk vzpostavlja povezave med sopomenskimi in tvorbeno ali kako drugače povezanimi iztočnicami, kaže na lastnoimenske zveze in način obravnave njihovih sestavin. Podrobneje o vlogi kazalk v zgodovinskem slovaropisju prim. Merše (2011).

⁴ Tovrstne podatke razkrivajo uvodi k slovarjem, kjer so med drugim temeljito popisani rokopisni in knjižni viri, npr. v zgodovinskem slovarju knjižne kajkavščine (Finka 1984: 11–46), hrvaščine oz. srbsščine, ki je od prvega tiskanega zvezka iz 1880–1882 izhajal skoraj sto let (*Rječnik* 1976: 541–564), češčine (Gebauer 1970: IX–XXX), slovaščine (*Historický slovník* 1991: 16–18, 44–65), poljščine (*Słownik polszczyzny* 1968: XLIV–CI).

2

V pričujočem prispevku bi radi opozorili na dileme pri ugotavljanju slovarskih pomenov, pri čemer se omejujemo na pomenske razlage polnopomenskih neprevzetih leksemov: samostalnikov in glagolov.⁵ Izkušnje pri redigiranju gesel nas učijo, da je izrazna, pomensko-stilna in pragmatična analiza starejših leksemov velikokrat težavna naloga. Vsakodnevna raba in pridobljena jezikoslovna spoznanja o sodobnem knjižnem jeziku predstavljajo nehoteno oviro pri redakciji, pa naj gre za prvo asociacijo ob srečanju z zgodovinskim gradivom ali jezikovno intuicijo, ki je ob stiku s starejšo leksiko lahko zavajajoča. Pri prepoznavanju pomenske zgradbe besed se nujno prepletata objektivni in subjektivni vidik.

2.1

Ugotovili smo, da visoko stopnjo objektivnosti pomenske analize poleg popolnih izpisov zagotavljajo naslednje empirične okoliščine: natančna analiza neposrednega besedilnega okolja, upoštevanje rabe analizirane besede v vseh izpričanih besedilnih vrstah, pri večini avtorjev oz. njihovih del, odkrivanje njene rabe v splošnem in strokovnem besedilnem okolju, v stalnih besednih zvezah, frazemih in terminoloških besednih zvezah. V postopku pomenske členitve je pomembno prepoznavanje različnih skladenjskih vlog, značilnih za posamezno besedno vrsto. Spremembe skladenjskih okoliščin in besednovrstnosti (konverzija) opozarjajo na pomenske spremembe. Te so lahko majhne (pomenski odtenki); večji pomenski odmiki od osnovnega ali že samostojnega motiviranega pomena določajo nastanek podpomenov ali povsem osamosvojenih pomenov znotraj večpomenskega leksema. Vir dodatnih informacij o besedi so tudi morebitne sopomenke, pomensko podobne besede in protipomenke v neposrednem besedilnem okolju in širšem kontekstu. Izkazalo se je, da k čim bolj avtentični razlagi pripomore upoštevanje širšega družbenozgodovinskega, kulturnega, idejnega, v našem primeru predvsem verskega ozadja, ki ga razkrivamo s pomočjo strokovnih priročnikov in leksikonov.⁶ Zelo pomemben vir za prepoznavanje pomenov so tudi prevodne predloge, ki so za starejša besedila pogoste. Na primer vezljivost nekaterih besed lahko prepričljivo pojasnimo le z odvisnostjo od tujejezičnih predlog, npr. s pomočjo navedbe Luthrove prevodne predloge v geslu (LB 1545):

boj¹ -a sam. m [ˈboj ˈbo:ja]; P približno 450, K 23⁷

1. *oborožen spopad; boj*:

5 Pri prevzetih besedah je nekoliko drugače. Srečujemo se namreč s problematiko, ki jo znotraj jezikoslovne znanosti proučuje kontaktno jezikoslovje. V procesu adaptacije na pomenski ravni razločujemo primarne in sekundarne spremembe. Proces semantične prilagoditve prevzete besede glede na obseg pomena pa poteka na tri načine: 1. pomenski obseg ostane nespremenjen, 2. novi pomen prevzete besede je ožji kot izhodiščni pomen tuje besede, 3. novi pomen je širši. Podrobneje o tem, ponazorjeno z zgledi, gl. Legan Ravnikar (2014: 77–80).

6 Najpogosteje posegamo po naslednji priročni literaturi: *BIBEL – LEXIKON* 1968, Grabner - Haider, Krašovec 1984, *SPLOŠNI religijski leksikon* 2007, *Sveto pismo Stare in Nove zaveze* 1997.

7 Simbol P pomeni število pojavitev, K pa število knjig, v katerih se iztočnica pojavlja v vseh različicah. Zgledi so navedeni v izvirni jezikovni podobi – v bohoričici (le gotica je zamenjana) in neposodobljeno.

- a) (koga) zoper koga, s kom: Na femli pag bodo ueliki treffsuui unaketerih meifstih, kregi, uoiske, **boy**, fhlife, dragota inu lakota TR 1558, AIIIa; Sakai iest ôzho vose od Efraima inu Konia od Ieruselema: inu lok **k'boju** sturien strébiti KPo 1567, XIb; [...]
- b) z vezljivostjo, kalkirano po nemščini, koga: PErgodilu fe je pak, kadar je bil [David] od **Boja** tiga Philifterja [Goljata] prifhâl, de fo Shene is vfeh Israelfkih Méft bile fhle s'Pefnami inu s'Raji pruti Saulu DB 1584, I,160a; po tuji prevodni predlogi ES begab sich aber / da er wider komen war von des Philisters **schlacht** / das die Weiber aus allen stedten Jsrael waren gegangen mit gesang vnd reigen dem könige Saul entgegen LB 1545, I,542 [...] (A. L. R.)

2.2

V naslednjem koraku se porajata vprašanji razvrščanja slovarskih pomenov znotraj večpomenskih besed v geslu in odkrivanja hierarhičnih razmerij med njimi.⁸ Etimološki vidik je manj primeren, ker sega daleč v predzgodovino besed; za nas pa je aktualna zgodovinska situacija v prvem petdesetletju knjižne slovenščine. Če pri razvrščanju pomenov upoštevamo samo zgodovinsko načelo (gl. razvrstitev pomenk v geslu *brati* v Pleteršnikovem *Slovensko-nemškem slovarju* iz 1894–1895 v nadaljevanju), se na prvem mestu znajde motivirajoči, to je izhodiščni ali osnovni pomen, ki je večinoma konkreten, čeprav se v obravnavanem obdobju lahko pojavlja na obrobju knjižnojezikovne rabe (gl. *brati* v načrtovanem slovarju v nadaljevanju). Za kolikor mogoče objektivni slovarski prikaz rabe večpomenskega leksema v danem obdobju je nujno treba upoštevati frekvenčno načelo. Izhajajoč iz besedilnega korpusa, smo pregledali število pojavitev znotraj vsakokratnega pomena oz. podpomena pri vseh razpoložljivih avtorjih in v vseh izpričanih besedilnih vrstah. Pri obravnavanem geslu *brati* se je izkazalo, da se na prvem mestu zaradi pogoste rabe lahko znajde motivirani, drugotni pomen, nastal po pomenskem prenosu. Pomenski kalk iz nemščine *brati* namreč prvotno pomeni 'nabirati, zbirati konkretne stvari' (kaj), motivirani pomen pa se je osamosvojil po metaforičnem pomenskem prenosu: 'nabirati, zbirati, nizati glasove v besedo' (Snoj 1997: 44). Drugačno razvrstitev pomenk v našem slovarju kot v Pleteršnikovem torej narekuje frekvenca, ki jo je zaradi metode popolnega izpisa in ob upoštevanju vsega razpoložljivega gradiva mogoče ugotoviti povsem zanesljivo. Tudi frekvenčno načelo je v 16. stoletju zaradi prevladujočih besedil verskega značaja treba upoštevati z omejitvami. Številčna razmerja med citiranimi zgledi znotraj vsakokratnega pomena v geslu pa ponazarjajo pogostost rabe v knjižnih virih 16. stoletja. Prvo geslo je Pleteršnikovo, sledi avtoričino:

brati,* bérem, vb. impf. 1) sammeln, pflückend sammeln; b. jagode, fižol, hmelj; čebele berejo; Weinlese halten: kedaj boste začeli brati? jvzhŠt.; dari b., betteln, b. za pogorelce, auf den Brand betteln, Cig.; b. v sklad, Beiträge sammeln, Cig.; – 2) lesen (= čitati); komu postave b., jemandem ein Capitel lesen, Cig.; b. komu v očeh, es jemandem an den Augen abmerken, Cig.; na licu se mu dobrota bere, in seinem Antlitz

⁸ Prim. Hock (1991: 280–286), Atkins (2008: 282–293). Načela so vsaj shematično popisana tudi v predstavitev konceptov posameznih zgodovinskih slovarjev, npr. Finka (1984: 52), *Rječnik* (1976: 5–9), *Historický slovník* (1991: 30–34), *Slovník polszczyzny* (1968: XXXV–XXXIX).

spricht sich Güte aus, Cig.; b. na kaj: tisti ljudje, ki na pismo bero, več vedo, Jurč.; prim. nem. lesen; – 3) nehmen: koliko berete za mašo? Ljutomer-Vest.; žganci bero mnogo masla, Senožeče-Erj. (Torb.)

brati (brati, brate)⁹ berem glag. nedov. [ˈbra:ti ˈbe:rem beˈro:]; P približno 900, K 38
1. kdo *razpoznavati znake za glasove in jih povezovati v besede in stavke; brati*: Na tu vas fveifte brumme/ farmofhtre/ Pridigarye/ Shulmaftre/ inu Starifhe/ inu vfe te kir snayo **brati**/ per fodnim dneui opominam tar proffim TC 1550, (4a); [...] // kdo; od koga/česa, komu, kaj *dojemati vsebino besedila s to dejavnostjo; brati*: [...]; Potle fagouori tudi Otroke rekozh: Neifteli kadai **brali**, Is vft tih Ditet inu mladih Otrok fi dopernefal tuoio zhaft JPo 1578, I,2b; Inu Baruh, Neriau Syn, je vfe sturil .. de je GOSPODNIE beffede is Buqvi **bral** v’GOSPODNI Hifhi DB 1584, II,45b; [...] **2.** kdo; kaj *s trganjem odstranjevati sadeže z rastline, zlasti grozdje*: More li fe Grozdje **brati** na Tèrni? ali Fige is Offata? Taku vfaku dobru Drivu pèrneffe dobèr fad, enu gnylu Drivu pak pèrneffe hud fad DB 1584, III,6a; [...] [A. L. R.]

Motivirane pomenke si nato sledijo glede na hierarhično povezanost pomenov po pomenotvornih postopkih, torej glede na potek pomenskih razvojev: po pomenski vsebovanosti in pomenskih prenosih,¹⁰ pri čemer je frekvenčni vidik upoštevan sekundarno. Pomenke razvrščamo še po naslednjih kriterijih: konkretno pred abstraktnim, denotativni pomen pred konotativnim, enobesednost pred rabo v stalni besedni zvezi:

berač -a sam. m [beˈra:č -a]; P 5, K 2

1. *kdor s trganjem odstranjuje sadeže z rastline, zlasti grozdje; trgač*: Kar je zhes oftalu od Israela,tu ima tudi potle obranu biti, kakòr na Vinfki tèrti, *tergazh bo enu sa drugim v’Brento metal <*berazh> DB 1584, II,30b [...]

2. *nabiralec*: Sato rauno kakor Kupzi, Prodauci, Perline **berazhy**, po fuoiem velikem ftorienem delu inu trudu, fuoie blago, Shaze inu kupzhyo skerbno omifli JPo 1578, III,130

3. *kdor sprejema besedilo z branjem; bralec*: Inu kadar my nefmo bule vedili teifte Male na papyr pèrpraviti, taku fmo je taku puftili oftati, inu vishamo **Berazhe** k’Lyru DB 1584, II,59b [A. L. R.]

boj -a sam. m [ˈboj ˈbo:ja]; P približno 450, K 23

1. *oborožen spopad; boj*: [...] [zelo veliko zgledov!]

// *vojaški spopad, navadno med državami, ljudstvi; vojna*: Inu kadar **h’boju** pridete, taku ima Far pèrftopiti, inu s’tem folkom govoriti, inu k’nym rezhi: Israel poflufhaj DB 1584, I,110b; [...]

// *čas trajanja takega spopada*: Satu fo ony [Izraelci] .. s’Sholnermi obfadili vèrhe viffokih Gur, inu fo sturili syduve okuli fvoih Tèrgov, inu fo Shitu **h’boju** pèrpravili DB 1584, II,133b

⁹ Grafična in tehnična podoba geselskih člankov v knjižni izdaji ne bo povsem identična; gre le za vzorčni prikaz.

¹⁰ O pomenskih razmerjih znotraj leksema, motivirajočih in motiviranih pomenih, tipologiji večpomenskosti prim. Vidovič Muha (2013: 58–169) in Snoj (2004: 84–86, 103–185).

2. *povzročitev smrti človeka; uboj*: Sakaj vtakovim nezहितim lebni ali shiuleinju, fe najdejo mnogotere strašne bolesni inu fhtraifinge, zhafsi ozhita framota, lotria inu greihi, zhafsi tudi **boy** inu druga nefrezha TPo 1595, III,179

3. *stanje, ki ga povzročajo prepiri, nasprotovanja; nesloga*: Taku bi v' tem gofpodinstuj tudi obeniga myru ne bilu, temuzh en vezhni **boj**, kradeinje, nefveifzhina, samujenje, etc. .. kadar bi po tiga Hudizha voli imejlu ijti TPo 1595, III,156; [...] [A. L. R.]

bratovščina (bratovščina, bratovšina, bratovščena, bratavščina) -e sam. ž [ˈbra:to:vščina/braˈto:vščina -e]; P 49, **K 15**

1. *razmerje kot med brati; bratstvo*: Per tim Bug hozhe imeiti od nas kadar ie on nash vfeh Ozha, de mi Verni imamo vmeifebo[!] prauo **bratoufzhino** dershati eden timu drufimu giati dobru, obeniga nida inu fouurashtua imeti vmei febo TC 1555, B8b; [...]

2. pogosto v zvezi s **krščanski povezanost ljudi z Bogom in med seboj; (krščansko) občestvo**: [...]; Inu ie tukei praua karshzhanska **bratoufzhina**, vkateri fo vfi verni karshzheniki pod tim patronom inu glovo[!], Gofpodom Christufom. Inu leta **bratoufzhena** ftoy vnotri, da mi sChristufom vfe gmaia[!] imamo, Christus vfe verne fuoie brate imenuie JPo 1578, II,7; [...]

3. *verska skupnost ljudi, ki živijo po določenih pravilih, navadno v skupini; red, redovna skupnost*: Vf y Samoprauizhniki, Tudi vfakatero sborizhe liudy, Ordinske **bratoufzhine**, kateri gouore: Mene prauizhniga delaio moia dobra dela, moie saflu-shenie, moya Regula, Ordin, Kuta .. te meni miloft dobudeio JPo 1578, II,22b; [...]

4. *stanovska skupnost vernikov z nabožnimi in socialnimi nalogami; (cerkvena) bratovščina*: [...]; Taku je Papesh Ludy v' gréh sapelaval na dvujo visho. Narpoprej ker je on veliku novih Boshjih flushbi gori postavil .. Rumanje inu Boshje poti, **Bratoufzhine**, Menifhtvu, Mashe, Pošte, prasnike etc DB 1584, II,89a [A. L. R.]

2.3

Iz navedenih zgledov je tudi razvidno, da je razlaga praviloma opisna.¹¹ Dodana sodobna sopomenka, ki jo navajamo tudi, če je enaka iztočnici iz 16. stoletja, se mora z obravnavanim pomenom prekrivati v največji možni meri in imeti enako stilno vrednost. Pomaga k hitrejšemu razumevanju besede za manj veččega uporabnika slovarja. Zaradi pomanjkljivih podatkov je razlaga včasih mogoča le z nizom približnih sopomenk, npr. pri besedah, ki se pojavljajo izključno v registrih (DB 1578, DB 1584) ali večjezičnih Megiserjevih slovarjih (MD 1592, MTh 1603). Pri redakciji zgodovinskega slovarja se pojavlja tudi pomembna omejitev, ki jo je prav tako objektivno težko preseči. Na primer nekateri pomeni leksemov v 16. stoletju še niso bili natančno določeni, zato jih iz obstoječega gradiva in po primerjavi s prevodnimi predlogami ni bilo mogoče nedvoumno izluščiti:

¹¹ Glavni razlagalni tip pri samostalniki in glagolih je opisna nestavčna razlaga, ki vsebino naravnost in kratko formulira. Leksem je opisan z uvrščevalno pomensko sestavino (nadpomenko) in z razločevalnimi pomenskimi sestavinami (razlikovalnimi lastnostmi v primerjavi s pomensko sorodnimi leksemi). Redka je samo sinonimna razlaga, če obstaja ter če se starejši in sodobni leksem povsem prekrivata. Uporablja se tudi mešani tip (že razložena izhodiščna beseda z opisnim dodatkom) in posredni tip razlage (pomen razložen pri besedotvorno podstavni besedi). Prim. tudi Merše idr. 2001: 22.

boben -bna sam. m [ˈbo:ben -bna]; P 34, K 9

*tolkalo z napeto kožo na eni strani,*¹² *običajno za ritmično spremljavo pesmi, plesov; boben, pavke: [...]; Ygrajte GOSPVDV s'Bobni, inu sgonite njemu s'Cymbali DB 1584, II,138a ; [...]; Tympanum. Germ. ein trumel, paucken. Slav. boben MTh 1603, II,64; [...]*

// ritmično udarjanje na to tolkalo, običajno pri petju, plesu; bobnanje, igranje na pavke: Hualite ga sbobni inu fray, Hualite ga ftrunami inu shpyshzhali TPs 1566, 264b; [...]

// kdor igra na to tolkalo; bobnar, pavkist: te bo frezhala ena mnoshiza Prerokou, od viffokote doli prideozh, inu pred nymi femkaj en Pfalter, inu Boben, inu Pifhal, inu Arffe, inu ony bodo prerokovali DB 1584, I,154b [A. L. R.]

3

Slovarski opis pomenov leksemov (denotativnost) dopolnjujejo neslovnični kvalifikatorji in neslovnična kvalifikatorska pojasnila. Prvi natančneje opredeljujejo različne vrste zaznamovane rabe (konotativni pomeni), drugi pa predvsem pojasnjujejo zunajjezikovne okoliščine rabe leksema (pragmatični pomen). Tudi kvalifikatorji pri zgodovinskem slovaropisju izkazujejo nekatere posebnosti, o katerih bomo pisali ob kakšni drugi priložnosti.

Viri

DB 1584 = DALMATIN, Jurij, 1584: *BIBLIA*. Wittenberg.

JPo 1578 = JURIČIČ, Jurij, 1578: *POSTILLA*. Ljubljana.

KPo 1567 = KRELJ, Sebastijan, 1567: *POSTILLA SLOVENSKA*. Regensburg.

LB 1545 = LUTHER, Martin, 1545 (1974): *Biblia: Das ist: Die gantze Heilige Schrifft Deudsch auff's new zugericht*. Wittenberg. München: Deutscher Taschenbuch Verlag.

MD 1592 = MEGISER, Hieronymus, 1592: *DICTIONARIVM QVATVOR LINGVARVM*. Graz.

MTh 1603 = MEGISER, Hieronymus, 1603: *The/aurus Polyglottus*. Frankfurt.

TA 1555 = TRUBAR, Primož, 1555: *ABECEDARIVM*. Tübingen.

TC 1555 = TRUBAR, Primož, 1555: *CATECHISMVS*. Tübingen.

TPo 1595 = TRUBAR, Primož, 1595: *HISHNA POSTILLA*. Tübingen.

TPs 1566 = TRUBAR, Primož, 1566: *Ta Celi P/falter Daidou*. Tübingen.

TR 1558 = TRUBAR, Primož, 1558: *EN REGISHTER*. Tübingen.

TT 1577 = TRUBAR, Primož, 1577: *NOVIGA TESTAMENTA PVSLEDNI DEIL*. Tübingen.

TT 1581–1582 = TRUBAR, Primož, 1581–1582: *TA CELI NOVI TESTAMENT*. Tübingen.

Literatura

AHAČIČ, Kozma, LEGAN RAVNIKAR, Andreja, MERŠE, Majda, NARAT, Jožica, NOVAK, France, 2011: *Besedje slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU (Slovarji).

ATKINS, B. T. Sue, RUNDELL, Michael, 2008: *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford, New York: Oxford University Press.

Bibel – Lexikon, 1968. Herausgegeben von Prof. Dr. Herbert Haag, Tübingen. Zweite, neu bearbeitete und vermehrte Auflage. Zürich, Köln: Benziger Verlag.

¹² Prim. enciklopedično razlago v *Bibličnem leksikonu* 1984: 189.

- FINKA, Božidar, KATIČIĆ, Radoslav (ur.), 1984–: *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*. Zagreb: JAZU, Zavod za jezik IFF, HAZU, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- FRAN, slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, različica 1.0, 2014–. <http://www.fran.si>.
- Frühneuhochdeutsches Wörterbuch*, 1989–. Berlin, New York: Walter de Gruyter.
- GEBAUER, Jan, 1970: *Slovník staročesky*. Díl I: A–J. Druhé, nezměněné vydání. Praha: Academia.
- GRABNER - HAIDER, Anton, KRAŠOVEC, Jože idr., 1984: *Biblični leksikon*. Celje: Mohorjeva družba.
- GRIMM, Jakob in Wilhelm, 2004: *Der digitale Grimm. Deutsches Wörterbuch von Jakob und Wilhelm Grimm. Version 05–04*. Frankfurt am Main.
- Historicky slovník slovenského jazyka. I: A–J*, 1991. Bratislava: Vydavateľ'stvo Slovenskej akadémie vied.
- HOCK, Hans Henrich, ²1991: *Principles of Historical Linguistics*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- LEGAN RAVNIKAR, Andreja, 2014: Problematika germanizmov v zgodovinskem slovarju knjižne slovenščine 16. stoletja. Marko Jesenšek (ur.): *Slovenski jezik na stičišču več kultur*. Zora 102. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti. 70–84.
- LEXER, Matthias, 1992: *Mittelhochdeutsches Taschenwörterbuch. Mit den Nachträgen von Ulrich Pretzel*. 38., unveränderte Auflage. Stuttgart: S. Hirzel Verlag.
- MERŠE, Majda, 2011: Vloga kazalk v slovenskem zgodovinskem slovaropisju. Marko Jesenšek (ur.): *Izzivi sodobnega slovenskega slovaropisja*. Zora 75. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti. 334–352.
- MERŠE, Majda, NOVAK, France, PREMK, Francka, 2001: *Slovar jezika slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja: poskusni snopič*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- PLETERŠNIK, Maks, 2006: *Slovensko-nemški slovar (1894–1895): transliterirana izdaja*. Uredila Metka Furlan. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. [Elektronska izdaja, verzija 1.0.]
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Dio I: A–ČEŠULA*, 1880–1882. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Svezak 96, 2. dvadeset i trećega dijela: ŽAO–ŽVUKNUTI, Popis izvora*, 1976. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Svezak 97, 3. dvadeset i trećega dijela: Dodatak – Materiali o riječniku*, 1976. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Słownik polszczyzny XVI wieku. tom III: by–czyzyjomanus*, 1968. Wrocław, Warszawa, Kraków: Wydawnictwo polskiej akademii nauk.
- SNOJ, Jerica, 2004: *Tipologija slovarske večpomenskosti slovenskih samostalnikov*. Linguistica et philologica. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- SNOJ, Marko, 1997: *Slovenski etimološki slovar*. Prva izdaja. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Splošni religijski leksikon*, 2007. Gl. ur. Adalbert Repić, ur. slovenske izdaje Drago Bajt, Marta Kocjan-Barle. Ljubljana: Modrijan.
- Sveto pismo Stare in Nove zaveze, Slovenski standardni prevod iz izvornih jezikov*. 2., pregledana izdaja, 1997. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 2013: *Slovensko leksikalno pomenoslovje*. 2., dopolnjena izdaja. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.